

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στο λόγο χρησιμοποιούνται συχνά δευτερεύουσες προτάσεις για να διευκρινιστεί ή συμπληρωθεί το νόημα των κύριων προτάσεων. Η σύνδεση των δευτερευουσών προτάσεων με κύριες (ή με δευτερεύουσες άλλου είδους) ονομάζεται υποτακτική σύνδεση.

Για την αναγνώριση μίας δευτερεύουσας πρότασης χρειάζεται να λάβουμε υπόψη:

- Πώς εισάγεται: με ποια λέξη αρχίζει.
- Από πού εξαρτάται: τι δηλώνει το ρήμα της πρότασης από την οποία εξαρτάται και τι χρόνου είναι (αρκτικού ή ιστορικού).
- Πώς εκφέρεται: σε ποια έγκλιση είναι το ρήμα της.
- Ποιος είναι ο συντακτικός της ρόλος.

Οι δευτερεύουσες προτάσεις με βάση τον συντακτικό τους ρόλο διακρίνονται σε:

- ❖ **Ονοματικές:** οι δευτερεύουσες προτάσεις αυτής της κατηγορίας χρησιμοποιούνται στο λόγο όπως τα ονόματα (υποκείμενα, αντικείμενα, κατηγορούμενα, ονοματικοί προσδιορισμοί). Τέτοιου είδους προτάσεις είναι οι ειδικές, οι ενδοιαστικές, οι πλάγιες ερωτηματικές και κάποιες αναφορικές.
- ❖ **Επιρρηματικές:** οι δευτερεύουσες προτάσεις αυτής της κατηγορίας εκφράζουν επιρρηματικές σχέσεις και χρησιμοποιούνται στο λόγο ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί. Τέτοιου είδους προτάσεις είναι οι αιτιολογικές, οι χρονικές, οι τελικές, οι συμπερασματικές, οι υποθετικές, οι εναντιωματικές, οι παραχωρητικές και κάποιες αναφορικές.

Οι δευτερεύουσες προτάσεις εκφέρονται με:

- **Απλή οριστική** και δηλώνουν κάτι το πραγματικό.
- **Δυνητική οριστική** (οριστική ιστορικού χρόνου + ἄν) και δηλώνουν το μη πραγματικό.
- **Δυνητική ευκτική** (ευκτική εκτός μέλλοντα + ἄν) και δηλώνουν το δυνατό στο παρόν και το μέλλον.
- **Υποτακτική** και δηλώνουν το προσδοκώμενο.
- **Ευκτική του πλαγίου λόγου** (αντί οριστικής ή υποτακτικής) ύστερα από ρήμα εξάρτησης ιστορικού χρόνου και δηλώνουν γνώμη υποκειμενική για γεγονότα και απόψεις του παρελθόντος.

ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΕΙΔΟΣ	ΕΞΑΡΤΩΝΤΑΙ	ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ ΜΕ	ΕΚΦΕΡΟΝΤΑΙ ΜΕ	ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ ΩΣ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
ΕΙΔΙΚΕΣ	από ρήματα λεκτικά (όχι το φημί) δεικτικά γνωστικά αισθητικά	ὅτι (αντικειμενική γνώμη) ὥς (υποκειμενική γνώμη)	οριστική δυνητική οριστική δυνητική ευκτική ευκτική πλαγίου λόγου	υποκείμενο αντικείμενο επεξήγηση	1. Δῆλόν ἐστί ὅτι ἐγγύς ἦν βασιλεύς. 2. Λέγει ὡς ὑβριστής εἰμί. 3. Ταῦτα λέγω, ὡς τό παράπαν οὐ νομίζεις θεοῦς. 4. Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδός ἔσοιτο πρὸς βασιλέα.

ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ	από ρήματα που δηλώνουν φόβο κίνδυνο προσοχή υποψία δισταγμό	μή (μήπως γίνει κάτι) μή ού (μήπως δεν γίνει κάτι) σπάνια ὅπως μή (=μήπως)	υποτακτική οριστ. μέλλοντα ► φόβος προσδοκώμενος οριστική ►φόβος πραγματικός δυνητική ευκτική ► φόβος αβέβαιος ευκτική πλαγίου λόγου	υποκείμενο αντικείμενο επεξήγηση	1. Κίνδυνός ἐστι μή οὐ δυνηθῶ δηλῶσαι ταῦτα. 2. Φοβεῖται μή τὰ ἔσχατα πάθῃ. 3. Δέδοικα μή οὐκ ἔχω ταύτην τήν σοφίαν. 4. Δέδοικα ὅπως μή μοι λίαν φανῆς σοφή.
ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ	από ρήματα λεκτικά δεικτικά γνωστικά που δηλώνουν θαυμασμό απορία απόπειρα προσοχή σκέψη επιμέλεια	A. Ολικής άγνοας 1. Μονομελείς: εἰ (σπάνια ἐάν, ἄν, ἤν) 2. Διμελείς εἰ ...ἤ πότερον ...ἤ πότερα ...ἤ εἴτε ...εἴτε B. Μερικής άγνοιας Ερωτηματικές ή αναφορικές αντωνυμίες ή επιρρήματα Βλ. Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής, σ. 144 και σ. 245	<u>Αν είναι κρίσεως</u> : οριστική δυνητική οριστική δυνητική ευκτική <u>Αν είναι επιθυμίας:</u> υποτακτική απορριμματική οριστική μέλλοντα <u>Και</u> με ευκτική πλαγίου λόγου	υποκείμενο αντικείμενο επεξήγηση	1. Από τούτου γενήσεται φανερόν τίς αἴτιός ἐστιν. 2. Κῦρος ἤρετο τίς ὁ θόρυβος εἶη. 3. Τοῦτο δεῖ σκοπεῖν, εἰ δίκαια λέγει ἡ μή. 4. Ἐβουλεύοντο οἱ Πλαταιεῖς εἴτε κατακαύσωσιν αὐτούς εἴτε τί ἄλλο χρήσονται. 5. Κῦρος ἐπεμέλετο ὅπως οἱ δουλεύοντες μή ἄσιτοι ἔσονται.
ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ	από οποιοδήποτε ρήμα	Αναφορικές αντωνυμίες: ὅς, ὅστις, ὅσπερ, οἷος, ὁποῖος, ὅσος, ὁπόσος, ὁπότερος, ἡλικός, ὁπηλίκος, ὁποδαπός	<u>Αν είναι κρίσεως:</u> οριστική δυνητική οριστική δυνητική ευκτική ευκτική του πλαγίου λόγου ἀρνηση: οὐ <u>Αν είναι επιθυμίας:</u> υποτακτική ευχετική ευκτική προστακτική ευκτική του πλαγίου λόγου ἀρνηση: μή	ως ονόματα ουσιαστικά ή επίθετα (υποκείμενο, αντικείμενο, κατηγορούμενο, ομοιόπτωτος προσδιορισμός, ετερόπτωτος προσδιορισμός)	1. Ὅστις ἐαυτὸν φιλεῖ, μετ’ ἐμοῦ μαχέσθω. 2. Οὗτος ἐστὶν ὅς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς. 3. Τιμωροῦνται καὶ οὕς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν. 4. Λέγουσιν καὶ ἄλλους τινάς πόρους, ὧν ἔλεσθε (προστακτική) ὅστις ὑμῖν συμφέρειν δοκεῖ.